

AKO UVAŽOVAŤ O ZAPÁJANÍ CUDZINIEK A CUDZINCOV?

SUMÁR ODPORÚČANÍ PRE PRAX

TOMÁŠ WINKLER
ZUZANA HROMCOVÁ

ÚRAD SPLNOMOCNENCA
VLÁDY SLOVENSKEJ REPUBLIKY
PRE ROZVOJ OBČIANSKEJ SPOLOČNOSTI

ÚVOD

Cieľom tohto materiálu je ponúknuť pomoc úradníčkam a úradníkom pri zapájaní cudziniiek a cudzincov do participatívnych procesov a primárne sa zameriava na lokálnu úroveň – mestá a obce. Materiál je výsledkom skúseností tímu Úradu splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti pri implementovaní národného projektu Integrácia štátnych príslušníkov tretích krajín vrátane migrantov a aj jeho vznik bol inšpirovaný požiadavkou zo strany samospráv, ktoré boli súčasťou tohto národného projektu.

Dokument reaguje na základné výzvy pri zapájaní cudziniiek a cudzincov do tvorby verejných politík, projektov a iných aktivít.

Týmito výzvami sú najmä:

✘ **Jazykové a kultúrne rozdiely**

Zapájanie osôb zo zahraničia do tvorby verejných politík môže byť náročné nielen pre jazykové prekážky, odlišné kultúrne zvyklosti či neznalosť miestneho prostredia, ale aj pojem participácia môže byť, napr. u ľudí prichádzajúcich z iného politického zriadenia, inak vnímaný.

✘ **Nedostatok informácií**

Cudzinky a cudzinci nemusia presne poznať úlohy, právomoci a fungovanie inštitúcií na národnej či miestnej úrovni. Informácie o možnostiach zapojiť sa do tvorby verejných politík sa k nim často nedostanú prostredníctvom bežných komunikačných kanálov, ako sú webové stránky, informačné tabule či médiá.

✘ **Obmedzená reprezentácia**

Cudzinky a cudzinci zapojení do integračných aktivít zastupujú len časť svojej rozmanitej komunity v danom meste. Participatívnych procesov sa zvyčajne zúčastňujú tí aktívnejší, no v meste žije mnoho ľudí zo zahraničia, ktorí o týchto možnostiach nevedia, prípadne im chýba čas alebo priestor zapojiť sa.

1. Verejné prihlásenie sa k inklúzii a integrácii

Jedným z dôvodov, prečo sa cudzinky a cudzinci nezúčastňujú participatívnych procesov, je nevedomosť o tom, že sa môžu do nich zapojiť. Ak im napríklad ich občianstvo alebo pobytový status bráni voliť v miestnych voľbách, nemusia si byť vedomí toho, že sa do života v meste či obci môžu zapojiť aj inými spôsobmi – najmä kvôli jazykovým a kultúrnym rozdielom a nedostatku informácií. Okrem toho, nedôvera voči orgánom a obavy z rôznych sankcií, v krajnom prípade až deportácie, sú pre niektorých členov komunity významnými prekážkami účasti. Dôraz na inklúziu a integráciu zo strany miestnej samosprávy môže pomôcť tieto prekážky zmierniť.

2. Poznanie komunity cudziniiek a cudzincov

Mestá by mali aktívne nadväzovať spoluprácu s komunitou cudziniiek a cudzincov a s organizáciami či jedincami, ktorí poznajú potreby komunity. Takéto partnerstvá pomáhajú budovať dôveru medzi samosprávou a komunitami, získavať spätnú väzbu v kultúrnej citlivom prostredí a efektívnejšie cieľiť komunikáciu. Vhodným spôsobom môže byť vytváranie kontaktov s lídrami a organizáciami, ktoré pracujú s komunitami cudziniiek a cudzincov. Dôvera tejto komunity v jednu organizáciu – či už je to škola, kostol, komunitné centrum alebo knižnica – môže postupne priniesť budovanie dôvery k ďalším subjektom.

3. Sprístupnenie informácií všetkým

Zapájanie cudziniiek a cudzincov je často sťažené jazykovou bariérou a nedostatočným prekladom informácií. Mestá by preto mali:

- investovať do profesionálneho tlmočenia a prekladov,
- zabezpečiť viacjazyčné preklady dokumentov, webov a dotazníkov,
- prispôbiť ich obsah na kultúrne kontexty.

4. Inkluzívny dizajn participatívneho procesu

Okrem oslovovania komunity cudziniiek a cudzincov a jej podpory je dôležité navrhovať a realizovať participatívne procesy tak, aby boli inkluzívne a reflektovali ich potreby. Pri témach, ktoré sa priamo dotýkajú tejto skupiny, je žiaduce plánovať procesy s dôrazom na posilňovanie pozície cudziniiek a cudzincov v každej fáze participatívneho procesu – napríklad vážnym hlasovaním alebo spoluprácou s kľúčovými aktérmi priamo pri formulácii odporúčaní. Zároveň môže byť nápomocné ponúknuť im praktickú pomoc – napríklad starostlivosť o deti, príspevok na dopravu, právnu pomoc či školenia.

5. Používanie rôznorodých metód zapájania

Nie všetci cudzinky a cudzinci rozumejú pojmu „participácia“ rovnako – v závislosti od kultúry môže mať iný význam a formu. Inštitúcie a mestá by preto mali ponúkať rôzne formáty zapojenia, ako napríklad:

- neformálne stretnutia,
- individuálne rozhovory,
- online dotazníky,
- interkultúrne workshopy (napr. vo formáte world café),
- participatívne rozpočty a iné.

Pre odbúranie jazykovej bariéry môže byť vhodné používať moderné metódy, ktoré nie sú primárne založené na verbálnej komunikácii a vytvárajú bezpečné, kreatívne a príjemné prostredie.

Sú nimi napríklad:

Participatívne mapovanie

Účastníci zaznačujú na mapu miesta, ktoré považujú za problémové alebo naopak pozitívne. Používajú sa piktogramy, farby, nálepky, obrázky namiesto slov. Metóda je vhodná pre plánovanie verejných priestorov, dopravy, infraštruktúry.

→ [TU](#) nájdete niekoľko nápadov na témy a oblasti, v ktorých môžete občanov zapojiť do participatívneho mapovania.

Photovoice (fotografická participácia)

Účastníci fotografujú situácie, miesta či problémy, ktoré sa ich dotýkajú. Namiesto slov tak vyjadrujú svoj pohľad vizuálne, následne môžu pridať krátke popisy v jednoduchom jazyku alebo piktogramoch.

→ [TU](#) nájdete viac informácií o metóde photovoice.

Kolážové a výtvarné workshopy

Účastníci môžu tvoriť koláže, kresby, modely alebo moodboardy, ktoré reprezentujú ich predstavy o riešení problému. Tieto vizuálne výstupy sa následne interpretujú facilitátorom. Metóda môže byť použitá v urbanizme, komunitnom plánovaní a pri tvorbe sociálnych politík.

Participatívne hry a simulácie

Používajú sa pri nich modelové situácie, makety, kartičky či symboly. Napríklad môže ísť o simuláciu mestskej štvrte s figúrkami, na ktorom účastníci umiestňujú služby, zeleň či cesty podľa svojich preferencií.

→ Takouto hrou je napríklad [Participatory Chinatown](#), v ktorej sa hráč môže vo virtuálnom svete vžiť do roly obyvateľa čínskej štvrte v Bostone a vyskúšať si rôzne scenáre rozvoja tejto štvrte.

Online hlasovania s vizuálnymi symbolmi

Pri nich sú namiesto slovných otázok využívané obrázky, emotikony a farby.

→ Príkladom je iniciatíva [Smell Pittsburgh](#), v rámci ktorej môžu obyvatelia mesta reportovať zápachy vo svojom okolí a pozitívne tým vplývať na kvalitu ovzdušia v meste.

Participatívne modelovanie (makety, 3D vizualizácie)

Tvorba fyzických alebo digitálnych modelov mestských častí, parkov a budov. Účastníci môžu umiestňovať objekty, presúvať figúrky alebo používať farebné bloky na vyjadrenie preferencií.

→ Univerzita v Turku spolu s vedením mesta vytvorili online 3D model jednej zo štvrtí, kde mohli obyvatelia pridávať komentáre priamo na objekty a vyjadrovať tým svoje názory. Viac informácií nájdete [TU](#).

Zmyslové mapovanie (sensory mapping)

Účastníci hodnotia prostredie pomocou pocitov, farieb alebo ikon reprezentujúcich napr. hluk, vôňu, bezpečnosť, príjemnosť. Výsledky sa následne môžu vizualizovať na mape alebo grafe.

6. Meranie vplyvu použitých metód a formátov participácie

Pre dlhodobú udržateľnosť inkluzívnej participácie je potrebná aj priebežná evaluácia a zber spätnej väzby od zapojených aktérov. Môže to zahŕňať definovanie kľúčových indikátorov výkonnosti (KPI), pravidelné zhromažďovanie údajov o účasti cudzinek a cudzincov a zber kvalitatívnej spätnej väzby od účastníkov (napr. v podobe rozhovorov či fókusových skupín).

PRÍKLADY DOBREJ PRAXE ZAPÁJANIA CUDZINIEK A CUDZINCOV ZO SLOVENSKA A ZO ZAHRANICIA

Birmingham, Veľká Británia

V roku 2020 mesto Birmingham zaviedlo pozíciu referenta pre spoluprácu s cudzincami, ktorý má na starosti komunikáciu a zapájanie týchto komunít. Prostredníctvom organizácie podujatí, podpory komunitných akcií a spolupráce s organizáciami vedenými cudzincami sa podarilo výrazne zlepšiť vzájomnú interakciu. Vďaka týmto aktivitám sa zvýšila účasť cudziniiek a cudzincov na živote mesta a ich prepojenie s miestnou samosprávou.

Banská Bystrica

Podobný princíp aplikovala do praxe aj Banská Bystrica, kde Mestský úrad určil kontaktnú osobu pre cudzinky a cudzincov. Tá zabezpečuje pravidelnú komunikáciu s kultúrnymi mediátormi, ale aj inými zástupcami komunít.

Nantes, Francúzsko

Mestské zastupiteľstvo v meste Nantes založilo tzv. Radu pre občianstvo cudzincov (Conseil Municipal de la Citoyenneté des Étrangers), ktorá umožňuje obyvateľom – cudzinkám a cudzincom, ktorí nie sú oprávnení voliť v miestnych voľbách, byť zapojení do prípravy a hodnotenia miestnych politík týkajúcich sa integrácie a ich života. Rada pozostáva z predstaviteľov cudziniiek a cudzincov, mestských orgánov a expertov na integráciu.

Accessibility Plan – viaceré mestá

Viaceré zahraničné mestá majú tzv. plán prístupnosti (accessibility plan), ktorý systematicky definuje postup mesta pri kultúrnych a jazykových rozdieloch a zvyšuje dostupnosť participácie pre cudzinky a cudzincov.

Berlín, Nemecko

V Berlíne prebiehal v roku 2017 projekt „Schilleria Girls' Café“, ktorý sa zameriaval na vzdelávanie mladých žien (najmä cudziniiek) o politike, volebnom systéme a komunikácii. Projekt zároveň organizoval workshopy a diskusie v období volieb, aby mladé ženy získali sebavedomie zapájať sa do verejného života.

Cascais, Portugalsko

Projekt „Sociálna diagnostika“ je zameraný na participatívny zber údajov o živote obyvateľov, ktorý zapája najmä mládež, seniorov, cudzincov a ľudí so zdravotným znevýhodnením. Cieľom projektu je monitorovať kvalitu života občanov a tvoriť verejné politiky na základe dát.

Erlangen, Nemecko

Od roku 2016 každý mesiac dochádza v nemeckom meste Erlangen k stretnutiam zástupcov inštitúcií mesta a utečencov. Tzv. Rada utečencov spolupracuje napríklad s Červeným krížom, miestnou políciou či s firmou Siemens. Rada zároveň pôsobí ako sprostredkovateľ komunikácie pri podujatiach či krízových situáciách – napríklad zabezpečením tlmočenia.

Ballarat, Austrália

Program interkultúrnych ambasádorov (Multicultural Ambassadors Programme) bol v austrálskom meste Ballarat vytvorený v roku 2009. Vybraní ambasádori pôsobia ako sprostredkovatelia medzi komunitou cudziniiek a cudzincov a mestom a reprezentujú tieto komunity v školách, médiách a pri občianskych aktivitách. Cieľom programu je posilniť súdržnosť, inklúziu a politickú participáciu cudziniiek a cudzincov.

PRÍKLADY DOBREJ PRAXE ZAPAJANIA CUDZINIEK A CUDZINCOV ZO SLOVENSKA A ZO ZAHRANICIA

Barcelona, Španielsko

V rokoch 2017 – 2019 prebehlo v meste Barcelona mestské opatrenie zamerané na zvýšenie účasti obyvateľov (aj zahraničného pôvodu) v rozhodovacích procesoch mesta. Iniciatíva sa opierala o päť základných pilierov – vytváranie príležitostí na participáciu; spoluprácu s organizáciami; vzdelávanie úradníkov v interkultúrnych kompetenciách; inkluzívnu komunikáciu a politickú participáciu.

Bratislava

Metropolitný inštitút Bratislavy sa usiluje o štandardizáciu participatívnych procesov tak, aby všetky projekty celomestského významu boli otvorené aj pre zapojenie cudzinek a cudzincov. Odpoveď na to, ako pracovať inkluzívnejšie, nastoľuje MIB aj v [Manuáli participatívneho plánovania a socio-priestorového mapovania v Bratislave](#).

Košice

V Košiciach prebehla kampaň „Som Košičanka, som Košičan“, ktorá prostredníctvom vizuálne atraktívnych plagátov predstavovala nových obyvateľov Košíc, ktorí sa v meste nenarodili. Infografiky obsahovali základné informácie o pobyte a živote cudzinek a cudzincov na Slovensku, doplnené o krátke predstavenie konkrétnej osoby. Plagáty boli umiestnené na verejne prístupných miestach v meste Košice.

Göteborg, Švédsko

V Göteborgu prebieha od roku 2020 proces participatívneho rozpočtu „Your Idea“, ktorú organizuje komunitná škola Bjurslättskolan a blízke bytové spoločnosti. Vďaka spolupráci s dôveryhodnými inštitúciami sa samospráve podarilo zapojiť rodičov z komunit prístahovalcov a utečencov. Spomínaná škola pôsobí ako stredisko interakcie medzi školou, rodinami, obyvateľmi a bytovými spoločnosťami.

Taoyuan, Taiwan

Mesto spustilo v rokoch 2017 – 2018 pilotný projekt participatívneho rozpočtu pre robotníkov – migrantov, keďže v meste žije veľké množstvo pracovníkov najmä z Indonézie, Vietnamu, Filipín a Thajska. Títo obyvatelia boli mnohými vnímaní len ako „pracovníci“, nie ako plnoprávni účastníci občianskej či politickej participácie – a mohli sa cítiť marginalizovaní. Cieľom procesu bolo poskytnúť migrantom platformu na vyjadrenie svojich potrieb, zmeniť postoj verejnej správy a budovať dôveru medzi migrantmi a miestnou samosprávou. Počas procesu pôsobili ako facilitátori zahraniční študenti a prístahovalci druhej generácie, ktorí pomáhali prekonávať bariéry v komunikácii a vo vzájomnej nedôvere.

Zdroje:

[Good Practises on Participation](#)

[Making Local Political Participatiom Structures Assebile to Migrants](#)

[Peri-urban agriculture, social inclusion of migrant population and Right to the City](#)

[Biela kniha o migrácii: nový prístup k digitálnym službám pre migrantov](#)

[Z cudzicov domáci](#)

Odporúčaná literatúra:

[Hlas menšín](#)

[Metodika zapájania zraniteľných skupín na lokálnej úrovni](#)

[Riadená participácia pre mestá a obce](#)